

ԺԱՄՐԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՍԱՂԵՄԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԵՐ

(1857 - 1906)

1857 ին Յովհաննէս Գար. Մովսէսեան չինեւ կու տայ շեմարանի փառաւոր շէնքը. — Սուրիանայ Տարեցոյց, 1925, էջ 237:

1857 ին Կարապետ Ընկուզեան Ս. Թափեանց վանքին մէջ կ'ընդօրինակէ Կոփեցի Զաքարիա Գառիբարբի Գառազագիրքը. — Նորայր Արքեպս. Պողոտեան, Մայր Յուլյակ Զեւադրաց Ս. Թափեանց, Բ. Հատար, 1979, էջ 71:

1858 ին Գարան Թակոր, երկու տէրութիւններու մեծագոյն Գոնջօլը, Ս. Երուսաղէմի Թանգարանին կը նուիրէ մէկ Վատմութիւն Ժողովոյն Բաղկեղանին. — Ն. Եպս. Պողոտեան, Մ. Յուլյակ Զեւ. Ս. Թափեանց, Ա. Հատար, 1966, էջ 368:

1859 ին, յունիսի սկիզբը Մկրտիչ Վրդ. Արծրունեան կը յորինէ Ժողովածոյ մը. — Նոյն, էջ 607:

1860 հոկտեմբեր 28/9 նոյեմբերին Պոլսոյ (= Մաղաքիւ) Օրմանեան կը սկսի դասախօսել Անտոնեանց վանքը. — Մաղաքիւ Արքեպս. Օրմանեան, Խոնք և Խօսք, 1929, Երուսաղէմ, էջ 414:

1861 փետրուարին Կ. Պոլսոյ Ազգային Ընդհանուր Ժողովը կը հաստատէ Հիմնական կանոններ Ս. Երուսաղէմի Միտրոնութեան համար. — Տիգրան Լ. Բ. Սաւալանեանց, Վատմութիւն Երուսաղէմի, Աշխարհաբարբի վերածող Մեսրոպ Եպս. Նշանեան, 1931, էջ 1107:

1862 ին Յովհաննէս Տէրոյնց կը գրէ Վատմութիւն Ս. Երուսաղէմի Գառիարքական Ընտրութեան. — Ն. Եպս. Պողոտեան, Մայր Յուլյակ Զեւ. Ս. Թափեանց, Գ. Հատար, 1968, էջ 283:

1863 Ապրիլին Եսայի Վրդ. Կարապետեան կ'երթայ Եւրոպա, լուսանկարչական արուեստը կատարելագործելու և գործիքներ գնելու համար. — Արմաշ Գառերարդիրք, 1986, Թիւ 1, էջ 39:

1863 ին կը բացուի աղջկանց առաջին դպրոցը Երուսաղէմի մէջ՝ Գայիանեանց

Վարժարան տնունով. — Assadour Antreassian, Jerusalem and the Armenians, 1968, Jerusalem, էջ 82:

1864 Օգոստոս 28 ին, Եսայի Վրդ. Կարապետեան կ'ընտրուի Գառիարք Ս. Երուսաղէմի. — Աստուածաբան Եպիսկ. Տէր Յովհաննէսեանց, Ժամանակագրական Պատմութիւն Ս. Երուսաղէմի, Բ. Հատար, 1890, էջ 552:

1864 ին Եղիա Տնտեսեան իրր երաժշտապետ կը հրաւիրուի Երուսաղէմ, և իր Վիճակագրութիւն Երզնց գործը կը հրատարակէ, ինքը անձամբ ձուլելով գիրքը, շարելով էջերը և տպելով. — Ե. Մ. Տնտեսեան, Նկարագիր Երզնց Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ, Բ. Տպագրութիւն, 1933, Խաթանպօլ, Թառաջարան Բ. Տպագրութեան:

1865 Ապրիլ 5 ին, Եսայի Գառիարք փառաւոր մուշք մը կ'ունենայ Երուսաղէմ. — Տ. Լ. Բ. Սաւալանեանց, Վատմութիւն Երուսաղէմի, էջ 1137:

1866 ի Յունվարին կը հաստատուի Սիօն ամսագիրը՝ խմբագրութեամբ Տ. Բ. Սաւալանեանի. — Սիօն Ամսագիր, 1927, էջ 2:

1866 ին Եսայի Գառիարք փայտառանք Նորագելով հոն կը փոխադրէ վանքին Տպարանը. — Ուղեցոյց Սրբազան Տեղեաց, Զ. Տպագրութիւն, 1910, Երուսաղէմ, էջ 148:

1866 ին Թակոր Աշըքեան կ'այցելէ Ս. Թափոր և այդ առթիւ վանքի տպարանին կը նուիրէ երկու մեծ մամուլ մը. — Մկրտիչ Եպս. Աղաւնունի, Միաբանք և Այցելութեւ Հայ Երուսաղէմի, 1929, Երուսաղէմ, էջ 315:

1867 ին Տիգրանակերտէն Երուսաղէմ կը զրկեն տեղւոյն Ս. Սարգիս Եկեղեցիին Տաղարանը՝ օրինակուած 1476 թուին, — Ն. Եպս. Պողոտեան, Մ. Յուլյակ Զեւ. Ս. Թափեանց, Գ. Հատար, 1969, էջ 315:

1868 էն սկսեալ բազմիցս կը լուսաւանդուին և կը հրատարակուին Զիթեւեանց լեռան վրայ գտնուած հայկական խճանկարներն ու արձանագրութիւնները. — Մ. Եպս. Աղաւնունի, Հայկական Հին վանքեր և Եկեղեցիներ Ս. Երկրին մէջ, 1931, էջ 161:

1869 ին Տիգրան Զ. Թ. Սաւալանեանց, Եսայի Պատրիարքի հրամանով կը ցուցաւ կազմէ երուսաղէմի ձեռագիրները թիւով աւելի քան 1700. — Michael E. Stone, The Manuscript Library of the Armenian Patriarchate in Jerusalem, 1969, Jerusalem, էջ 4:

1869 ին Գոթեգին Մուրատեան կուսակցութեան քահանայ կը ձեռնադրուի Եսայի Պատրիարքէն՝ վերակոչուելով Միլիթանի վեհ. — էջմիածին Ամսագիր, 1986, թիւ է-Ը, էջ 52:

1869 Օգոստոս 21 ին Գարրիէլ Խաչատրեան, Միլիթան Եպիսկոպոսն է Մաքսուտ Մաքսուտեան սարկաւազ կը ձեռնադրուին և ուսումնական կատարելութեան համար 1869 ի վերջերը Կ. Պոլիս կը զրկուին. — Մ. Արք. Օրմանեան, Ազգապատում, Գ. Մասն, 1927, Երուսաղէմ, էջ 4410:

1870 Թուականին Լատին Պատրիարքարանը ծախու կ'առնէ հին աւերակ մը Հռովմէական Հայոց եկեղեցի շինելու համար: Երուսաղէմայ մէջ Հռովմէական Հայ ընդամէնը 6 անձ են. — Տրդատ վրդ. Պալեան, Սուրբ Երկիր, 1892, էջ 245:

1871 ին լոյս կը տեսնէ Սափրիչեան Տիմոթէոս վարդապետի յորինած գիրքը՝ Երկամեայ Պանդխտութիւն ի Հապէշտան:

1872 յունիս 12. — Մկրտիչ Եպս. Տիգրանեան Ս. Եպիսկոպոս վանուց Թանգարանին կը նուիրէ երկաթագիր Աւետարան մը. — Ն. Արք. Պաղարեան, Մ. Ցուցակ 24ա, Ս. Եպիսկոպոսն. Ը. Հատոր, 1977, էջ 245:

1873 օգոստոս 25 ին Ս. Երուսաղէմի Աթոռ Ալէքսանդրոսեան վարդապետի Սրապիոն վարդապետի ձեռամբ նուէր կը ստանայ ԺԵ. Դարուն գրուած պատկերադրող Աւետարան մը. — Նոյն, Ը. Հատոր, 1972, էջ 242:

1874 փետրուար 21 ին Տ. Զ. Թ. Սաւալանեանց Աղէքսանդրիոյ մէջ կը թարգմանէ Հ. Անտոն վիերայի Գործգիրքը. — Նոյն, Ը. Հատոր, 1977, էջ 351:

1875 մարտ 20 ին Մ. վրդ. Օրմանեան ծանրօրէն կը հիւանդանայ իբրեւ հե. տեանք ուժասպառ աշխատութեան. — Ազգապատում, Գ. Մասն, էջ ՄԺԳ:

1876 մայիս 26 ին Միլիթանեան վրդ. Մուրատեան կը հրաժարի Միարանութեան, և ցուած սրտով և վշտացեալ հոգով կը հեռանայ Երուսաղէմէն. — Նոյն, էջ 4412:

1877 յունիս 3 ին Գարրիէլ (= Սահակ) Խաչատրեան, Միլիթան (= Վահան) Եպիսկոպոսն է Մաքսուտ (= Ղեռնդ) Մաքսուտեան կ'ընդունին արեղայական ձեռնադրութիւն. — Նոյն, էջ 4411:

1878 Դեկտեմբեր 10 ին Միհրան Դուրեան կը ձեռնադրուի սարկաւազ և այդօրէն կ'առնէ Եղիշէ անունը, ձեռնադրող Մատթէոս Եպս. Խզմիրիսեանի առաջարկութեամբ. — Միարանք և Այցելութ, էջ 124:

1879 Նոյեմբեր 19 ին Երուսաղէմ գտնով ժողովուրդաւարաց վարժարանը կը մտնէ Եղիշէ Եպս. Զիլինկիրեան. — Երկրապահ, 1925, էջ 79:

1880 Սեպտեմբեր 10. — Առաքել Ս. Տատեան Ս. Եպիսկոպոսն Թանգարանին կը նուիրէ երկաթագիր Աւետարան մը. — Ն. Եպս. Պաղարեան, Մ. Ցուցակ 24ա, Ս. Եպիսկոպոսն, Ը. Հատոր, 1972, էջ 401:

1881 Օգոստոս 7 ին Ս. Եպիսկոպոսն վանքին պարտուց բարձման համար Սահակ վրդ. Խաչատրեան Ռուսաստանի նուիրակ կը կորզուի Մամբրէ վրդ. Մարկոսեանի հետ. — Բարբէն Կթղ. Կիւլէնդերեան, Պատմութիւն Կաթողիկոսաց Կիլիկիոյ, 1939, Անթիլիաս, էջ 839:

1882 ին Եսայի Պատրիարք կ'ուղևորի Կ. Պոլիս, Ս. Եպիսկոպոսն վանքին պարտուց հատուցման դարման մը գտնելու համար. — Միարանք և Այցելութ, էջ 131:

1883 Ապրիլ 5 ին Մաղաքիա վրդ. Օրմանեան կարինէն կը մամանէ Կ. Պոլիս. — Ազգապատում, Գ. Մասն, էջ ՄԺԳ:

1884 ին լոյս կը տեսնէ, Երկրորդ տպագրութեամբ, Սահակ վրդ. Խաչատրեանի պատրաստած ճշոր Դասագիրք Տիեզերագրութեան աշխատանքները. — Պատմ. Կթղ. Կիլիկիոյ, էջ 828:

1885 Մարտ 7 ին Սահակ վրդ. Խաչատրեան կ'ընտրուի Լուսարարապետ. — Նոյն, էջ 840:

1885 Օգոստոս 29 ին, Հինգշաբթի առտու, արեգակի ծագման հետ հոգին կ'աւանդէ Եսայի Պար. Կարապետեան. — Ազգապատում, Գ. Մասն, էջ 4555:

1886 յունիս 8 ին Մաղաթիա Մ. Վրդ. Օրմանեան կը ձեռնադրուի Եպիսկոպոս Ս. Էջմիածնի մէջ. — Միաբանք և Այցելութեք, էջ 243:

1887 ին Մարկոս Նաթանեան կը աւարագրուի Երուսաղէմ, ուր ժողովուրդաց Վարժարանին մէջ կ'աւանդէ Պատմութեան և Աշխարհագրութեան դասերը. — Նոյն, էջ 531:

1888 Մարտ 12, Թէոդորոսի շարաթ երեկոյ, Ս. Երուսաղէմի Տաճարի Վերնատունը դպիր ձեռնադրուեցաւ. — Ինքնակենսագրութիւն Սերոբէ Վրդ. Սամուէլեանի, Սիոն Ամսագիր, 1985, էջ 309:

1888. — Թորոս Տ. Իսահակեան (= Թէոդորոս Քնն. Տէր Սահակեան) կը պաշտօնավարէ ժողովուրդաց Վարժարանին մէջ իբրեւ ուսուցիչ կրօնքի. — Միաբանք և Այցելութեք, էջ 155-6:

1889 մայիս 20 ին Երուսաղէմ կը հասնի Երուսաղէմի Պար. Վերնակենսան, իր հետ ունենալով Պատմութեան՝ Հայ Երուսաղէմի հաշուոյն դանձած տուրքերէն 20.000 ռսկի թոյս դուստր մը. — Վահրամ կէօքճեան, Հայ Երուսաղէմը Դարերու մէջէն, 1965, Երուսաղէմ, էջ 119:

1890 ին Պողոս պէլլի հոգաւորութեամբ Ս. Փրկչի Վանքին մէջ կը կառուցուի իր ծնողաց, Ալեքեան Յակոբ և Դաւիթ տաճարներ, սպիտակ մարմարէ արուեստական մոնարխներ. — Մ. Արք. Օրմանեան, Հայկական Երուսաղէմ, 1931, էջ 142:

1891 Մայիս 1 ին Ռուբէն (= Սերոբէ Վրդ.) Սամուէլեան շրջանաւարտ կ'ըլլայ ժողովուրդաց Վարժարանէն. — Ինքնակենսագրութիւն, Սիոն, 1985, էջ 361:

1892. — Երուսաղէմայ Հայ ժողովրդեան աղքատ դասակարգին ամէն տաւա Ս. Երուսաղէմայ Վանքէն կը բացուի 170 հաց. — Տ. Վրդ. Պաւլեան, Ս. Երկիր, Կ. Պոլիս, էջ 133:

1893 Մայիս ամսուն Երուսաղէմի մէջ տեղի կ'ունենայ Հաղորդութեան մեծ ժողովը. — Սիոն, 1985, էջ 363:

1893 Օգոստոս 1, Կիրակի առաւօտ, Տ. Մկրտիչ Ա. 'Հայրապետան հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցանէ Ս. Երուսաղէմի տաճարին մէջ և շնորհակալութիւն քարոզող կը խօսի. — Նոյն, անդ:

1894 ին կը վախճանի երաժիշտ դպրուպետ Գեորգ Դրիգորեան. — Միաբանք և Այցելութեք, էջ 528:

1895 ին լոյս կը տեսնէ Հին և Նոր Կտակարանաց Համաբարբառը՝ աշխատասիրութիւն Թադէոս Վրդ. Աստուածատուրեանի:

1895 ին Երուսաղէմի Մուսարա Թաղամասին մէջ կը գտնուի հայկական արածունագրութեամբ հին ժողովիկ մը. — Kevozt Hantlian, History of the Armenians in the Holy Land, 1976, Jerusalem, էջ 15; Bezalel Narkiss, Armenian Art Treasures of Jerusalem, 1979, էջ 28:

1896 սեպտեմբեր 1 ին Երուսաղէմ կը մտնէ իբրեւ տարագիր, Կ. Պոլսոյ հրաժարեալ Պատրիարքը՝ Մաթէոս Արք. Եղմիրիկեան. — Աղագապատում, Գ. Մասն, էջ 5066:

1897 ին Ս. Երուսաղէմի Վանքաց Դպրանոցի հաշուաւոր կը ղեկավարի Ս. Թէոդորոս Եկեղեցիին մէջ. — The Manuscript Library of the Arm. Patriarchate in Jerusalem, էջ 1:

1897 ին Եղիշէ Մ. Վրդ. Դուրեան կը օտանանէ Արմաշի Դպրանոցին վերատեսչութեան և փոխ-վանահայրութեան պաշտօնները. — Թորգոմ Արք. Գուշակեան, Եղիշէ Պար. Դուրեան, 1932, Երուսաղէմ, էջ 325:

1898. — Մամբրէ Եպս. Մարկսեան կը զբաղի նկարչութեամբ և կը թողու զանազան կրօնական պատկերներ. — Միաբանք և Այցելութեք, էջ 246:

1899 ին Բաբգէն Վրդ. Կիւլիսեան կը ստանանէ Մշոյ Առաջնորդութեան պաշտօնը. — Նոյն, էջ 46:

1900 փետրուար 10 ին կը վախճանի պատմագիր Աստուածատուր Եպս. Տէր Յովնանէսեանց. — Տ. Հ. Թ. Սաւաւանեանց, Պատմ. Երուսաղէմի, էջ 1288:

1901 Հոկտեմբեր 1 ին Եղիշէ Վրդ. Զիլինկիրեան, Վարժարանաց Վերատեսչութեան, Կանցնի իր պաշտօնին գլուխը, Առաջին գործը կ'ըլլայ ժող. Վարժարանին Ուսուցչական ժողովը ի նիստ հրաւիրել. — Եղիշէ Եպս. Զիլինկիրեան, Յուշի և Պատճէնք, Ա. Հատոր, 1928, Պէտրոս, էջ 27:

ՀԱՄԱՌՈՑ ԵՒ ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ ՄԵՐ ԵՒ ՓՈՅՐ ԵԿԵԼԵՑԻՆԵՐՈՒ ՏՕՆԱՑՈՑՑՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԵՒ ՍԱՂԻՄԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տօն Վարդգայ Սրբոյ խաչի՛ն, խաչվե-
րացէն երկու շարաթներ ետք (Գ. Կիրակի
գինի խաչի) կատարուող այս տօնը կոչ-
ուած է նաեւ «Հայկական խաչի տօնը»,
յառաւել ըլլալուն միայն մեր Եկեղեցիին,
քանի որ անոր տուն տուող դէպքին հան-
դիսավայրը կը նկատուի մեր բնաշխարհը:
Տօնը հաստատուած է է. դարուն, Ներսէս
Շինող Կաթողիկոսի կողմէ, Վարդգայ
լերան մօտ կատարուած խաչի նշանի մը
հրաշալի երևումէն ետք, 660 թուականին,
որուն ակնատեսները եղան մօտակայքը

ճգնող Թոթիկ և Յովէլ վանականներ, ու-
րոնք սակայն չեն դառնում սուրբերու
շարքին: Աւանդութիւն մը կ'ըսէ թէ
հրաշավայրին վրայ կատարուած պղուռ-
մին ընթացքին տառաբերուած խաչի մօ-
տունքը մօտ կազմած էր Բրիստոսի իս-
կական խաչափայտին, հոն թաքցուած Ս.
Հռիփսիմէ կոյսին կողմէ, իր նահատա-
կութենէն քիչ առաջ: Սակայն այս բոլո-
րովին անհաւանական կը թուի, քանի որ
Հռիփսիմեանց նահատակութիւնը տեղի
ունեցած է Հայաստանի քրիստոնէութեան

1902 Մարտ 2. — Օրիորդաց Վարժա-
րանի վարժուիին փափաք կը յայտնէ ու-
սանողուիներուն համար համազգեստ չի-
նել տալ. — Նոյն, էջ 110:

1902 Հոկտ. 15. — Գաղաքացի ման-
կանց վարժարանը որքան որ Ս. Աթոռոյն
խանձան հագածութեան տարակայ դարձած
է, այնքան ալ ազայոց ծնողք անփոյթ և
անտարբեր դնուած են իրենց զաւակները
վարժարան զրկելու մասին. — Նոյն, էջ
294:

1903 Մայիս 29. — Պաղեստինու Հայ
ազգի սոյն փոքրիկ հաստուածին կրթու-
թեան աստիճան մը ևս սատար լինելու
համար խորհեցայ Զեր քարխանա՛մ Բ. Սըր-
բաղնութեան դիմել ներկայիւս և խնդ-
րել, որ Երուսաղէմի ուշիմ մանուկներէն
մին կարոյ՞ Սանասարեան վարժարանը
ձրիաթոշակ ուստնող զրկուելու շնորհը
լինի. — Նոյն, էջ 382:

1903 Յուլիս 9. — Ժառանգաւորաց
Վարժարանի և Մեսրոպեան և Գայիանեան
երկսեռ վարժարանաց տարեկան հարցա-
քննութիւնները պիտի սկսին ներկայ
ամսուայ 15ին. — Նոյն, էջ 404:

1903 Հոկ. 25. — Սաղիմական քրոնիկ
ժառանգաւորաց Վարժարանին չուրջ կամ

անոր կրթական վիճակը. — Նոյն, էջ
426-435:

1904 Փետրվար 11. — Ժառ. Վարժա-
րանը ունի զարդիս 25 ժառանգաւոր սա-
ներ, որոնք 3 դասարաններէ կը բաղկա-
նան. — Նոյն, էջ 451-2:

1905ին Յուլիսի մէջ կը վախճանի
Յակոբ Փասկալ, փոխ-հիւպատոս Աւս-
տրոյ-Հունգարիոյ կառավարութեան ի
Յուլիս. — Միաբանք և Այցելութ, էջ 331:

1905ին կը սկսի տպագրութիւնը Ծրէ-
տէրիք Մուրատի «Յայտնութեան Յով-
հաննու Հին Հայ Թարգմանութիւն» տիտ-
ղոսով երկին:

1906. — Մեսրոպ Վրդ. Նշանեան կը
կարգուի Տեսուչ Զեռագրաց Մատենադա-
րանին. — Արմաշ Պարբերագիրք, 1985,
թիւ 1, էջ 46:

1906 Մայիս 8. — Երուսաղէմի Պու-
սոյ Փոխանորդը, իր զարգացումով, իր
մաքուր բարոյականով, մանաւանդ Վան-
քին մէջ և Վանքէն դուրս Եկեղեցոյ
մատուցած գնահատելի ծառայութեամբը
շատեցն ստացած էր իրաւունքը կպիսկո-
պոսութեան. — Ե. Եպս. Զիրիկիրեան,
Արձագանք Ազգ. Զանազան Անցումարձե-
րու, 1925, էջ 5:

Ն. ԱՐԲ. ԾՈՒՎԱԿԱՆ